

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2018.27.54>

Андрій ПРОКІП

dr, Львівський історичний музей

e-mail: andrprokip@gmail.com

Юрій МИХАЛЬСЬКИЙ

dr, Львівський торговельно-економічний університет

e-mail: myhalski@gmail.com

Форми праці з відвідувачами на міні-виставках у відділі зброї «Арсенал» Львівського історичного музею

Ключові слова: міні-виставки, музей, музейна педагогіка, едукація, експозиційно-виставкова праця.

Музейна педагогіка, як відомо, є науково-спеціальною дисципліною, що вивчає зміст і принципи, а також методику специфічних для музею процесів виховання та освіти. Вона аналізує потреби різних вікових груп відвідувачів музею, визначає особливості сприйняття ними експозиції, виробляє диференційовані методи роботи, а також урізноманітнює форми обслуговування відвідувачів на експозиційних матеріалах.

Сьогодні музейна педагогіка в Україні активно розвивається, що віддзеркалюється у зростанні кількості наукових досліджень. Серед наукових праць, присвячених проблемам музейної педагогіки необхідно згадати

дослідження О. Караманова¹, О. Палійчука², Л. Гайди³, О. Дудар⁴, Л. Меленець⁵, Л. Шавалди⁶, М. Васишин⁷ та ін.

Метою публікації є розкриття певних особливостей експозиційно-виставкової роботи у відділі зброї «Арсенал» Львівського історичного музею (ЛІМ), пов'язаних із організацією міні-виставок.

Експозиційно-виставкова робота у музеях має велике значення у науковому та культурному вихованні людей різного віку. Тому музейні працівники відділу зброї «Арсенал» ЛІМ намагаються зробити так, щоби вислів «музейна виставка» не викликав у відвідувачів, особливо в дітей та учнівської молоді, відверте позіхання й сумне усвідомлення того, що вчителі знову в добровільно-примусовому порядку привели їх на чергову нецікаву виставку та нудну екскурсію. Очевидно, що тепер відвідувачам музею необхідно пропонувати щось нове, оригінальне, гідне їхньої уваги.

У цьому процесі музейникам суттєво допомагають тематичні міні-виставки. Відділ зброї «Музей Арсенал» має багатий досвід в організації подібних виставок, оскільки вони стали важливою формою роботи з відвідувачами, і, зокрема, з учнівською аудиторією. Міні-виставки також стали формою військово-патріотичного виховання молоді, адже тих знань, які молодь отримує на уроках чи лекціях з історії, інколи не досить.

Учнівській та студентській молоді необхідно більше дізнаватися про військову історію власної держави, особливо в світлі сучасних подій збройної боротьби України з російським агресором.

Задовольнити таку цікавість можуть саме міні-виставки, які суттєво доповнюють й збагачують основну експозицію.

---

¹ О. Караманов, *Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні*, Шлях освіти, 2012, №2, с. 8–11.

² О. Палійчук, *Історична свідомість через музейну педагогіку*, Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи, Матеріали п'ятої науково-практичної конференції (28-29 вересня 2017 р.), Київ, 2017, с. 74–77.

³ Л. Гайда, *Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі* [в:] *Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції* (Кіровоград, 21-22 жовтня 2010р.), Кіровоград 2012, с. 243–249.

⁴ О. Дудар, *Музейна педагогіка в освітніх технологіях (електронна презентація)*, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-29689996>.

⁵ Л. Меленець, *Музейна педагогіка як один із напрямів музейної справи*, [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://www.google.com.ua/#q=Меленець+Л.+І.+музейна+педагогіка>.

⁶ Л. Шавалда, *Музейна педагогіка: від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій*, Рідна школа, 2014, №12, с. 52–56.

⁷ М. Васишин, *Організація освітньої роботи з різновіковою учнівською аудиторією (на прикладі музею Варшавського повстання у Варшаві, Польща)*, Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали п'ятої науково-практичної конференції (28-29 вересня 2017 р.), Київ 2017, с. 13–15.

За роки існування відділу зброї ЛІМ у його стінах організовано десятки цікавих тематичних міні-виставок, серед яких можна згадати наступні: «І летіла стріла» (наконечники стріл та списів доби бронзи та періоду Київської Русі з приватної збірки Ю. Петровича), «Армія Королівства Польського в живописі Юзефата Лукашевича», приурочена до 125 річниці листопадового повстання 1830 року, «Еполети та погони ХІХ-ХХ ст. з фондів ЛІМ», «Заохочувальні відзнаки (нагороди) Збройних Сил України», «Військові головні убори ХІХ-ХХ ст.», «Військове спорядження піхотинця ХІХ-поч.ХХ ст.», «Герби гетьманів України», «Авіація світу. Літаки в мініатюрі», «Незвична мисливська зброя ХVІ-ХХ ст.». Усі ці виставки не пройшли повз увагу відвідувачів музею, зокрема залишили позитивне враження у вчителів, учнів шкіл та студентської молоді.

Значне зацікавлення не тільки у музеї «Арсенал», але й поза його межами викликала міні-виставка «Дитина і зброя». (Фот. 1) Цей проект у 2015 році брав участь в ІІІ загальноукраїнському музейному фестивалі, що відбувся у місті Дніпро й здобув головну нагороду фестивалю.

Міні-виставка «Дитина і зброя» надала можливість у доступній формі розповісти й наочно, за допомоги спеціально підібраних експонатів, показати учням і студентам, як, починаючи з дуже раннього віку, проходило військове виховання дітей, формувалися моральні якості особистості та культура володіння зброєю.

Важливою особливістю міні-виставок є їх прив'язка до значущих історичних подій, що відбувалися у світовій та українській історії. Це дозволяє привернути увагу відвідувачів до життя й діяльності цікавих історичних постатей.

Фот. 1. Міні-виставка «Дитина і зброя».

Джерело: власне дослідження авторів.

Саме таке завдання поставили перед собою автори міні-виставки «Михайло Галущинський: доля і чин», присвяченій 100-річчю з початку української національно-визвольної революції 1917–1921 рр. Ця вікопомна для української історії подія розкривається на тлі життя і діяльності Михайла Галущинського – видатного громадського та політичного діяча, педагога, просвітянина, першого фактичного командира першої в ХХ столітті української військової формації – легіону Українських Січових Стрільців, діяча Західноукраїнської Народної Республіки.

На міні-виставці представлені фотографії, документи, пов'язані з його життям і діяльністю. Особлива увага привернута до військової сторони його багатогранної праці, документальні та фотографічні матеріали доповнили зразки зброї цього періоду (офіцерські шаблі, пістолети, багнет), а також елементи обмундирування (ремінь, кобура), нагудна відзнака бійця легіону УСС та ін (Фот. 2).

Популяризувати світову та українську історію сивої давнини суттєво допомогла надзвичайно цікава та інформаційно насичена міні-виставка «Зброя бронзової доби (рубіж III-II тис. до н. е. – XII ст. до н. е.)». Її головним завданням стало висвітлення за допомогою представлених предметів тих значних за своїми наслідками соціально-економічних змін бронзової доби, які сформували передумови для появи серед спільностей більшості археологічних культур професійних воїнів, очолюваних вождями патріархами. Для задоволення потреб військової аристократії у зброї з бронзи виготовляли бойові сокири, вістря списів та наконечники стріл. Проте бронзової зброї було все-таки обмаль, вона була більш дорогою. Тому й надалі активно використовувалася зброя з кременю та каменю.

Фот. 2. Міні-виставка «Михайло Галущинський: доля і чин».

Джерело: Власне дослідження авторів.

Всього на міні-виставці демонструвалося 35 зразків зброї, з них із каменю – 11 предметів (навершя сокир та булав), з кременю – 12 предметів (наконечники списів, вістря стріл, навершя сокир), з бронзи – 12 предметів (сокири, вістря списів, чекани).

Емоційно та інтелектуально заангажувала відвідувачів ще одна міні-виставка «Будинок «за зброярнею» : культурний вимір доби на прикладі життя одного будинку (до 125 річчя ЛІМ)», яка висвітлила історію будинку по вул. Арсенальській, 3, що тепер належить Львівському історичному музею (Фот. 3).

Його історія дає можливість більш творчо переосмислити взаємовпливи різних культур (української, єврейської, польської, німецької) на місцевому ґрунті у ХІХ-ХХ століттях.

Окрім предметів, пов'язаних із побутом та освітньою діяльністю єврейської громади Львова, відвідувачам були запропоновані до огляду фотографії, копії матеріалів тогочасної преси, архівні креслення будинку, тощо.

Виставка складалася з таких тематичних підрозділів:

1. Історія будинку з моменту будівництва у ХVІІІ столітті до початку функціонування в ньому першого світського єврейського навчального закладу у Львові – німецько-єврейської початкової школи; показ життя та діяльності першого директора школи Абрахама Кона;
2. Створення та функціонування у будинку народної школи для дівчат з польською мовою викладання ім. А. Кона (1889–1916)⁸. Висвітлення діяльності директора школи Генріха Бігеляйзена – визначного вченого літературознавця, етнографа, фольклориста, письменника, близького друга Івана Франка;
3. Останній період функціонування школи в даному приміщенні (1913–1916), показ діяльності інших установ, що працювали у будинку в міжвоєнний період, зокрема єврейського товариства «Тарбут».

Досить цікавою для відвідувачів стала також міні-виставка «Порохівниці ХVІІ-ХІХ ст. з фондів Львівського історичного музею», що відкрилася у червні 2018 року. Вона наглядно продемонструвала значення елементів бойового спорядження воїнів, зокрема порохівниці. Вимоги до якості порохівниць ставилися вельми високі: вони мали бути міцними, легкими, корпус і накривка мусили забезпечувати водонепроникність, бо коли у війська підмокав порох, воно ризикувало програти битву.

Виготовляли порохівниці з дерева, металу, шкіри, рогу, навіть зі скла, але найчастіше використовували розгалужені роги оленів та лосів, а також загнуті роги диких кіз. Обирали наймісткішу частину рогу – розгалужений стовбур. Торці закривали кістяними, дерев'яними або металевими

⁸ M. Łapot, *Edukacja dziewcząt żydowskich w szkole ludowej im. Abrahama Kohna we Lwowie (1844–1914)*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika”, 2015, t. XXIV, s. 483.

заглушками. В один із них вставляли металеву або кістяну трубочку для засипання пороху. Нерідко порохівниці оснащували спеціальним пристроєм – дозатором – для рівномірного заряду. Дерев'яні порохівниці робили у формі рогу, серця, баклажки.⁹ Порохівниці пишно прикрашали різьбленням, гравіруванням, оздоблювали різноманітними зображеннями людей і тварин, гербами, орнаментами. Всього на цій виставці було зібрано 26 предметів з різних країн – України, Польщі, Австрії, Англії, Ірану.

Фот. 3. Міні-виставка «Будинок «за Зброярнею».

Джерело: Власне дослідження авторів.

На початку липня 2018 року відбулося відкриття ще однієї міні-виставки «Українські миротворці», організованої спільно з воєнно-історичним музеєм при будинку офіцерів м. Львова. (Фот. 4) Відкриття виставки було приурочене до Дня українських миротворців, який офіційно святкується в Україні 15 липня. Виставка розкриває діяльність українських військовослужбовців у миротворчих операціях в різних країнах світу (Ірак, Косово, африканські країни), починаючи з 1992 року до сьогодні. Представлені особисті речі військовослужбовців, прапори, вимпели, шеврони, нагороди та символіка. У відео супроводі показані кадри, відзняті безпосередньо у місцях несення служби українськими миротворцями.

Отже, міні-виставки, організовані й демонстровані у музеї «Арсенал» допомагають краще розкрити зміст основної експозиції, сприяють більшій

⁹ К. Липа, Л. Білоус, *Козацька порохівниця*, Київ 2014, с. 3.

насиченості та ефективності співпраці й взаємодії між музеєм і навчальними закладами в процесі військово-патріотичного виховання молоді, спонукають до пошуку зв'язків та паралелей між різними подіями та постатями з минулого, заохочують відвідувачів до спостереження, обмірковування, рефлексій, стимулюють до комунікації й пізнання багатогранного світу музеїв.

Фот. 4. Міні-виставка «Українські миротворці».

Джерело: Власне дослідження авторів.

Література

Бігеляйзен Г., *Мої спомини про Івана Франка*, Літературні вісти, Львів, 1927, травень-червень, ч. 1-2.

Василишин М., *Організація освітньої роботи з різновіковою учнівською аудиторією (на прикладі музею Варшавського повстання у Варшаві, Польща)*, Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали п'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.), Київ 2017.

- Гайда Л., *Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі* [в:] *Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції* (Кіровоград, 21-22 жовтня 2010 р.), Кіровоград 2012.
- Дудар О., *Музейна педагогіка в освітніх технологіях (електронна презентація)*, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-29689996>.
- Караманов О., *Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні*, „Шлях освіти” 2012, №2, с. 8–11.
- Łapot M., *Edukacja dziewcząt żydowskich w szkole ludowej im. Abrahama Kohna we Lwowie (1844–1914)*, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika*” 2015, t. XXIV.
- Липа К., Білоус Л. *Козацька порохівниця*, Laurus, Київ 2014.
- Маслій М., *Поховали в чужій сорочці і в чужому гробівці*, Високий замок, Львів 2014.
- Меленець Л., *Музейна педагогіка як один із напрямів музейної справи*, [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://www.google.com.ua/#q=Меленець+Л.+І.+музейна+педагогіка>.
- Палійчук О., *Історична свідомість через музейну педагогіку*, *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи*, Матеріали п'ятої науково-практичної конференції (28-29 вересня 2017 р.), Київ 2017.
- Шавалда Л., *Музейна педагогіка: від традиції співпраці до використання нових педагогічних технологій*, „Рідна школа” 2014, №12.

References

- Biegeleisen H., *Moi spomyny pro Ivana Franka*, *Literaturni visti*, Lviv, 1927, traven-czerven, cz. 1-2.
- Vasylyshyn M., *Organizacija osviti i roboty z riznovikovoju ucznivskoju audytorieju (na prykladi muzeju Varszavskogo povstannia u Varszavi, Polska)*, *Muzejna pedagogika – problemy, siogodennia, perspektyvy*. *Materialy piatoi naukovo-praktycznoi konferencii (28-29 veresnia 2017 r.)*, Kyiv 2017.
- Gajda L., *Muzejna pedagogika: poszuk optymalnoi modeli*, [v:] *Metodologiczni zasady istorycznoi osvity v konteksti profilizacii starszoi szkoly: materialy Vseukrainskoi naukovo-metodycznoi konferencii (Kirovograd 2010)*, Kirovograd 2012.
- Dudar O., *Muzejna pedagogika v osvitnich technologijach (elektronna prezentacija)*, [Elektronnij resurs], Rezym dostupu: <http://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-29689996>.
- Karamanov O., *Muzejna pedagogika v konteksti bagatokulturnogo osvitniogo sredovyszcza v Ukraini*, „Szljach osvity” 2012, №2.

- Łapot M., *Edukacja dziewcząt żydowskich w szkole ludowej im. Abrahama Kohna we Lwowie (1844–1914)*, Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika, 2015, t. XXIV.
- Lypa K., Bilous L., *Kozacka porochivnyteja*, Laurus, Kyiv 2014.
- Maslij M., *Pochovaly v czuzij soroczci i v czuzomu grobivci*, Vysokyj замок, Lviv 2014.
- Melenec L., *Muzejna pedagogika jak odyń iz napriamiv muzejnoi spravy*, [Elektronnyj resurs], Rezym dostupu: <https://www.google.com.ua/#q=Меленець+Л.+І.+музейна+педагогіка>.
- Palijczuk O., *Istoryczna svidomist' czerez muzejnu pedagogiku*, Muzejna pedagogika – problemy, siogodennia, perspektyvy. Materialy piatoi naukovopraktycznoi konferencii (28-29 veresnia 2017 r.), Kyiv, 2017.
- Szavalda L., *Muzejna pedagogika: vid tradycij spivpraci do vykorystannia novych pedagogicznych technjlogij*, „Rydna shkola”, 2014, №12.

Formy pracy ze zwiedzającymi na miniwystawach w dziale broni Lwowskiego Muzeum Historycznego

Streszczenie

Artykuł zawiera analizę możliwości działu broni „Arsenał” Lwowskiego Muzeum Historycznego w zakresie pedagogiki muzealnej, jej zaangażowania w organizację i prowadzenia miniwystaw jako jednej z form pracy ze zwiedzającymi. Stwierdza się, że organizacja i prowadzenie mini-wystaw ma duże znaczenie w edukacji ludzi, pomagają lepiej zrozumieć treść głównej ekspozycji, sprzyjają efektywności współpracy i współdziałania między muzeum i edukacyjnymi zakładami, zachęcają zwiedzających do obserwacji i refleksji.

Słowa kluczowe: miniwystawy, muzeum, muzealna pedagogika, edukacja, ekspozycyjno-wystawowa praca.

Forms of work with visitors a mini-exhibitions in the department of weapons at Lviv Historical Museum

Summary

The article includes an analysis of the features of the department's weapons “Arsenal” at Lviv historical Museum within the museum pedagogics for engagement in the organization and conduct of mini exhibitions as a form of work with visitors that can and mini exhibitions is of great importance to the education of people, helps to better understand the main exposition, contributes to the effectiveness of cooperation between the museum and the educational institutions, encourages visitors to observation and reflection.

Keywords: mini-exhibition, museum, pedagogy museum, education:, exposition-exhibition work.